

8 mei 2013

Notulen

Van de **43e jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders** van de Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden N.V., gehouden op 8 mei 2013 te Den Haag, ten kantore van de vennootschap.

1. Opening

De vergadering wordt voorgezeten door de heer Prof. dr. **J.M.G. Frijs**, voorzitter van de Raad van Commissarissen.

De **voorzitter** constateert dat deze vergadering wordt gehouden in één van de plaatsen die in de statuten zijn vermeld en dat de vergadering met inachtneming van alle wettelijke en statutaire vereisten is bijeengeroepen.

De **voorzitter** stelt vast dat ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijn 20 stemgerechtigde aandeelhouders, tezamen rechthebbend op het uitbrengen van 327.009 stemmen, of wel 81,8% van het geplaatste kapitaal.

De **voorzitter** heet de aandeelhouders en de overige aanwezigen van harte welkom, in het bijzonder de afgevaardigden van het ministerie van Financiën: de heer drs. **J.H. Smits**, de heer drs. **P.M. Moorrees**, en de heer **V. Hüzeir** MSc., namens de Staat, als houder van de aandelen A. En voorts de heer drs. **R.J. Scheer** en mevrouw drs. **R. van der Kooi** als afgevaardigden van de Directie Duurzame Economische Ontwikkeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De **voorzitter** heet eveneens welkom de vertegenwoordigers van KPMG, de externe accountant, de heer drs. **M.A. Hogeboom** RA en de heer drs. **M.J. Kooyman** RA. Aan de externe accountant kunnen bij agendapunt 3 vragen worden gesteld over KPMG's controlewerkzaamheden en de verklaring bij de jaarrekening.

De **voorzitter** introduceert voor de volledigheid de overige leden van de Raad van Commissarissen, namelijk ir. **R. Willems**, vice-voorzitter van de Raad van Commissarissen en lid van de Audit and Risk Committee. Daarnaast prof. dr. ir. **A. Bruggink**, commissaris en voorzitter van de Audit and Risk Committee, mevrouw drs. **A.E.J.M. Schaapveld**, commissaris en lid van de Audit and Risk Committee. Mevrouw drs. **A.M. Jongerius**, commissaris en voorzitter van de Selection, Appointment and Remuneration Committee en geheel rechts Prof. dr. ir. **P. Vellinga**, commissaris en lid van de Audit and Risk Committee.

De **voorzitter** introduceert vervolgens het bestuur van FMO, drs. **N.D. Kleiterp**, Chief Executive Officer, drs. **N.K.G. Pijl**, Chief Risk & Finance Officer en drs. **J. Rigterink**, Chief Investment Officer.

De **voorzitter** introduceert mevrouw mr. **C.E.M. Oosterbaan**, de secretaris van de vennootschap en wijst haar aan als secretaris van deze vergadering.

De **voorzitter** wijst erop dat er een geluidsopname van de vergadering wordt gemaakt enkel ten behoeve van het notuleren en dat de conceptnotulen van deze vergadering - in overeenstemming met de statuten - binnen twee maanden na deze vergadering op verzoek ter beschikking zullen worden gesteld. Daarnaast worden zij op de website van de vennootschap geplaatst, waarna de aandeelhouders drie maanden de tijd hebben om te reageren. Hierna worden de notulen vastgesteld door de **voorzitter** en de **secretaris** van de vergadering. De notulen zullen vervolgens ter inzage liggen bij FMO en eventueel op verzoek van een aandeelhouder worden toegestuurd.

2. Verslag van de directie over het boekjaar 2012

De **voorzitter** geeft - alvorens over te gaan tot een plenaire behandeling van het jaarverslag - het woord aan de CEO van FMO, de heer **Kleiterp**, die een presentatie zal houden over de resultaten over 2012.

De heer **Kleiterp** zegt dat hij de resultaten over 2012 zal bespreken, een terugblik zal geven op de afgelopen strategieperiode 2009-2012 en een vooruit zal blikken op de nieuwe strategieperiode. De heer **Kleiterp** start met een impressie-filmpje van ongeveer 2 minuten.

Strategieperiode 2009-2012

De belangrijkste doelstellingen van de afgelopen strategie "Moving Frontiers" waren de impact te laten groeien en te focussen op drie sectoren, te weten Financial Institutions, Energy en Housing. In de vorige algemene vergadering van aandeelhouders is meegedeeld dat FMO zou stoppen met de huisvestings-focussector, onder andere omdat de veronderstelling dat lokale valuta leningen beschikbaar zouden blijven niet juist bleek en voorts omdat er te weinig geschikte partners waren en een en ander lastig te realiseren bleek zonder lokale aanwezigheid. Hierdoor kon FMO geen goede bijdrage leveren aan de oplossing van het probleem. In 2011 was al besloten de Agribusiness sector toe te voegen aan de focussectoren. De achtergrond daarvan was dat in 2050 9 miljard mensen moeten worden gevoed, waarvoor de voedselproductie moet verdubbelen met een gelijkblijvend gebruik van water en land. FMO kan daaraan een goede bijdrage leveren. Verder heeft FMO gezegd dat minstens 35% van de portefeuille in lage inkomens landen geïnvesteerd moet zijn; FMO wil een voorloper zijn op het gebied van duurzaamheid en wil gelden van commerciële partijen katalyseren. Een laatste belangrijk element wordt gevormd door de overheidsfondsen/programma's die FMO managet voor de Staat: Massif, AEF, IDF en FOM. Met deze fondsen kan FMO meer risico nemen dan met de eigen middelen en kan daarmee aldus een voorloper zijn in de betreffende sectoren en die passen in FMO's strategie. In de afgelopen jaren is in de fondsen een portefeuille van ongeveer € 800 miljoen opgebouwd.

De heer **Kleiterp** vervolgt met de cijfers over de afgelopen 4 jaar. In 2008 viel Lehmann Brothers om en brak de crisis uit, hetgeen ook voor een deel in de cijfers van FMO is terug te zien. Een ander aspect was dat de nieuwe focussectoren moesten worden opgebouwd. Na een korte terugval lieten de resultaten een mooie opgaande lijn zien en zijn tot een record hoogte gestegen in 2012.

De development impact is gerelateerd aan het volume en aan de EDIS, de Economic Development Indicator Score. De EDIS is een scorecard die ex-ante wordt gebruikt bij de selectie van financieringen en die de laatste jaren schommelde tussen de 63 en de 67, hetgeen FMO als een adequaat niveau beschouwt. Door de groei van de portefeuille is de ontwikkelingsimpact verder gestegen. De groei is ongeveer 7 a 8% per jaar geweest, wat een beheerste groei is die passend is voor FMO.

De heer **Kleiterp** vervolgt zijn betoog met een korte toelichting per sector.

Energie

Energie is sneller gegroeid dan het gemiddelde van de portefeuille, hetgeen ook de doelstelling was van de strategie. Deze portefeuille is meer dan verdubbeld in de afgelopen jaren.

Financial Institutions

Deze portefeuille (waaronder private equity fondsen) is ongeveer in hetzelfde tempo gegroeid.

Agribusiness Food & Water

In de landbouw sector, waarop FMO sinds 2011 focust, zit een gestage groei en verder bouwt FMO kennis en een netwerk op.

Diverse Sectors

Diverse Sectors is een sector die FMO wegens de diversiteit samen met partners doet. Onder deze sector vallen bijvoorbeeld bruggen, havens, telecommunicatie en industrie etc. Het Duitse DEG, het Franse Proparco en IFC spelen daar bijvoorbeeld een belangrijke rol in, alsmede de commerciële banken zoals Rabobank en ING. FMO doet ongeveer 80% in de focussectoren en 20% in Diverse Sectors, hetgeen een goede verhouding is.

Private Equity

De portefeuille bedraagt € 1,5 miljard, waarmee FMO een van de grotere private equity investeerders in Emerging Markets is. De private equity portefeuille is bijna verdubbeld in de afgelopen 5 jaar. Met deze portefeuille kan FMO een grote impact hebben en de portefeuille heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het financiële resultaat.

De heer **Kleiterp** bespreekt vervolgens een aantal belangrijke punten uit de 2009-2012 strategie periode.

Katalyseren

Voor wat betreft katalyseren heeft FMO minder kunnen realiseren dan gewenst. Een gedeelte van het target zijn parallelle transacties waarbij FMO andere ontwikkelingsbanken meeneemt in een financiering en een ander gedeelte betreft het katalyseren van commerciële partijen. Veel commerciële partijen hebben zich teruggetrokken uit ontwikkelingslanden, vooral voor wat betreft de lange termijn financieringen. Het was FMO's ambitie om juist commerciële partijen mee te krijgen, hetgeen om die reden niet is gelukt en ook omdat FMO meer is gaan focussen op Lage Inkomenslanden. Commerciële partijen zijn meer actief in de Midden Inkomenslanden. Voor de komende jaren wordt extra op het katalyseren ingezet, omdat dit een belangrijke doelstelling van FMO is.

Doelstelling 35% van investeringen in Lage Inkomenslanden

FMO's doelstelling om 35% in Lage Inkomenslanden te investeren is goed gelukt; op dit moment is 40% gehaald. De Lage Inkomenslanden zijn gedefinieerd op basis van de definitie van de Wereld Bank 2008. Het goede nieuws is dat veel Lage Inkomenslanden zich hebben getransformeerd tot Midden Inkomenslanden. Hierdoor wordt de groep landen waarin FMO kan investeren met het oog op dit target wel steeds kleiner. In dit kader is met de overheid afgesproken dat FMO focust op de 55 armste landen, hetgeen breder is dan alleen de Lage Inkomenslanden.

Kwaliteit van de portefeuille

Gezien de crisis in de wereld is het een mooi resultaat dat de kwaliteit van de portefeuille goed is gebleven. De markten waarop FMO actief is groeien nog steeds en men verwacht ook dat dit de komende jaren het geval zal zijn.

Funding

FMO's shareholders equity is in lijn met de portefeuille en is met ongeveer 50% gegroeid in de afgelopen periode en daarmee is de solvabiliteit goed gebleven. Tegelijkertijd is de funding toegenomen om de groei te kunnen financieren. In 2008 vond een grote omslag plaats. Voor dat jaar bevond FMO zich met name op de reverse inquiry markt, waarmee wordt bedoeld dat FMO werd gebeld door partijen die gelden wilden plaatsen. Dit is niet meer het geval; FMO heeft haar fundingsmogelijkheden sterk moeten diversificeren en het Treasury bedrijf moeten professionaliseren. Nieuwe markten die zijn aangeboord zijn bijvoorbeeld de Zwitserse, Australische en Japanse markt en verder is directe toegang tot de USD markt gecreëerd met een USD 500 miljoen transactie. Verder heeft FMO duurzame bonds kunnen uitgeven, doordat FMO ratings heeft gekregen op het gebied van duurzaamheid. Daarnaast is een sterke stijging van de funding kosten waar te nemen. Waar FMO voorheen sub-LIBOR kon financieren, liggen FMO's gemiddelde fundingkosten nu ongeveer 70 basispunten boven LIBOR. Deze gestegen kosten heeft FMO kunnen doorberekenen aan haar klanten, omdat er schaarste was -en nog steeds is- aan lange termijn financiering. De rentemarge is zelfs iets gegroeid in de afgelopen jaren. De hogere fundingkosten hebben daarom geen negatieve weerslag op het financiële resultaat gehad.

Winst- en verliesrekening

De belangrijkste inkomstenposten zijn de inkomsten op de leningenportefeuille en de bond portefeuille die voor de liquiditeit wordt aangehouden. De inkomsten op de private equity portefeuille zijn volatiel. In de eerste drie kwartalen zijn forse exits gerealiseerd, daarna liepen de exits terug. Afgelopen jaar zijn goede exits gerealiseerd onder andere op een investering in Turkije, een bank in Ghana en een fund in Nigeria dat investeerde in mobiele telefonie.

Voor wat betreft de kosten kant is in 2009 flink in de kosten gesneden. Thans is FMO weer terug op het kostenniveau van 2008, maar met een portefeuille die de helft groter is dan in 2008. De cost-to-income ratio is aan de onderkant van de vastgestelde bandbreedte gebleven. Met de nieuwe strategie en de groeiende portefeuille is het van belang dat extra wordt geïnvesteerd.

In 2008 zijn grote voorzieningen genomen door de onzekerheid over hoe de klanten van FMO zouden reageren op de crisis. Het gaat hierbij over voorzieningen op leningen en equity. In de jaren daarna is het voorzieningen niveau heel gematigd geweest, hetgeen passend is bij achterstanden op de leningenportefeuille.

De netto winst is volatiel. Onder "other comprehensive income" is de netto winst weergegeven vermeerderd met de boek-winst op aandelen, hetgeen het echte resultaat van FMO beter weerspiegelt. Het 5 jaars rendement is gemiddeld ongeveer 6,5%. FMO streeft naar een rendement van ongeveer 6%, omdat met daarmee de groei gefinancierd kan worden.

Duurzaamheid

FMO wil voorloper worden op het gebied van duurzaamheid. Belangrijk is dat FMO een verschuiving maakt van het zien van duurzaamheid als risico management, naar het gebruiken van duurzaamheid als business case. Vóór 2008 werd duurzaamheid alleen als risico management gezien, maar om echt verandering teweeg te brengen moet duurzaamheid een business case zijn en de klant moet daarin meegenomen worden. Het goed omgaan met milieu en arbeidsomstandigheden geeft de klant bijvoorbeeld toegang tot nieuwe markten. Het eerste wat om dit doel te bereiken is gebeurd, is dat de sociaal- en milieuspecialisten van de risico afdeling naar de front office zijn verplaatst, zodat zij met de klant kunnen kijken hoe stappen vooruit gezet kunnen worden. Daarnaast zijn afspraken die voorheen soms te algemeen waren, omgezet in SMART targets, die duidelijk zijn, een deadline hebben en die ook gecontroleerd kunnen worden. Als de targets worden gehaald door de klant, kan deze een korting op de rente ontvangen, omdat dit voor FMO een lager risico betekent.

Banken waarin FMO investeert gaven aan dat als zij hun klanten op duurzaamheid moeten selecteren, dat dit een concurrentienadeel zou kunnen zijn ten opzichte van banken die dit niet doen. In Nigeria en Bangladesh, in welke landen FMO een grote exposure heeft op banken, heeft FMO met een groep banken om de tafel gebracht. Het doel was om eigen equator principles voor deze banken op te stellen om een level playing field te bereiken. De heer Kleiterp geeft aan dat hij volgende week naar Mongolië zal reizen om daar een soortgelijke round table met lokale banken te houden, waarbij waarschijnlijk zelfs de president van Mongolië aanwezig zal zijn.

Rondom de cijfers

In 2012 is de vraag naar FMO's producten hoog gebleven in alle sectoren. Het belang van ESG (Environmental, Social & Governance) is hoog, ook bij de FOM programma's, waarbij FMO het Nederlands midden en kleinbedrijf financiert als wordt geïnvesteerd in opkomende markten. Ook de overheid legt steeds meer nadruk op internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Bijzonder is dat FMO in 2012, samen met DEG, de Duitse "zusterorganisatie", haar eerste buitenlandse kantoor heeft geopend in Johannesburg. Vanuit dit kantoor wil FMO de zuidelijke kant van de Afrikaanse markt beslaan. Economieën en klanten groeien daar sterk en de financieringsbehoefte neemt ook in omvang toe. Het is een experiment dat aan het eind van dit jaar zal worden geëvalueerd, ook om te kijken of een dergelijk initiatief op andere plekken zinvol zou kunnen zijn.

FMO heeft twee ratings op het gebied van duurzaamheid, één van Sustainalytics waarbij FMO binnen de peer group op een eerste ranking staat en één van Oekom, waar FMO ook hoog is geëindigd. Triodos Bank en KLM hebben al sustainable bonds gekocht en FMO hoopt deze fundingsmogelijkheid nog wat uit te breiden.

Iedere twee of drie jaar wordt een werknemerstevredenheidsonderzoek gedaan. Afgelopen jaar is FMO door Effectory als beste werkgever in de financiële sector gekwalificeerd. FMO doet ook een klanttevredenheidsonderzoek. In 2012 hebben FMO en haar Duitse en Franse collega-banken hetzelfde onderzoek uitgevoerd om tot een betere vergelijking te kunnen komen. FMO en DEG scoorden beide goed en ongeveer even hoog. Van de verschillen, die er hier en daar toch waren, hoopt FMO te leren om zo de klant nog meer centraal te kunnen stellen.

Strategie 2013-2016

De heer **Kleiterp** vervolgt met de nieuwe strategie van FMO en start met een filmpje "FMO towards a better world" dat eveneens op de website is te vinden, www.fmo.nl (op de home page).

Het filmpje geeft de samenvatting van de strategie weer: hoe kunnen we in 2050 met 9 miljard mensen goed en binnen de grenzen van de planeet leven. FMO's missie is in 2020 de impact te hebben verdubbeld en de footprint te hebben gehalveerd.

Uitdagingen

De eerste grote uitdaging is het meten van de impact en het meten van de footprint. Een voorbeeld is bijvoorbeeld het meten hoeveel SMEs toegang krijgen tot financiering en hoeveel mensen toegang krijgen tot voedsel en energie. Bij het meten van de footprint wordt bijvoorbeeld gedacht aan het meten van de greenhouse gasses. Het gaat er niet om alle klanten die een hoge uitstoot hebben niet meer te financieren. Het gaat om de relatieve footprint; investeringen in bedrijven die gemiddeld een lagere uitstoot hebben dan hun branche genoten. FMO zal beginnen met de energie sector, omdat daar de resultaten het beste zijn te meten.

De tweede grote uitdaging is het katalyseren. In 2020 wil FMO voor elke Euro die wordt geïnvesteerd een Euro van commerciële partijen katalyseren.

Verder is FMO bezig FMO Investment Management (FIM) op te zetten. Een fonds wordt opgezet voor leningen aan banken die leningen verstrekken aan SMEs. FMO zet dit fonds samen op met SNS en voor wat betreft de investeerders is FMO in gesprek met diverse Nederlandse pensioenfondsen. De verwachting is dat dit jaar het eerste fund kan worden geclosed. Het tweede is een fund of fund voor private equity in Afrika. Dit wordt opgezet met het Amerikaanse Fairview, dat een aantal fund of funds managet. Voor de investeringen worden ook Afrikaanse pensioenfondsen benaderd, die via een fund of funds mee kunnen doen in een hele gespreide portefeuille.

Omdat FMO groeit, is het zaak goed te blijven kijken naar de efficiency en niet te bureaucratiseren. Verder is het belangrijk het maximale uit de kennis van de werknemers te halen en de samenwerking tussen de betreffende afdelingen optimaal te houden.

Een laatste belangrijk punt is dat FMO niet alleen aan haar zichtbaarheid werkt, maar ook haar rol in Nederland speelt. FMO heeft het FOM programma voor Nederlandse bedrijven en af en toe financiert FMO ook van haar eigen balans Nederlandse bedrijven die willen investeren in opkomende markten. Het is FMO's ervaring, dat deze markt beperkt is. Daarnaast wil FMO haar kennis en kunde ter beschikking stellen van Nederlandse bedrijven. FMO investeert in ongeveer 300 banken en 150 private equity fondsen, heeft daardoor een groot netwerk en het MKB zou van dit netwerk gebruik kunnen maken. Voorts zou de relatie met Nederlandse partijen die zich bewegen in FMO's focussectoren kunnen worden geïntensiveerd. Op het gebied van landbouw zou dit kunnen geschieden door bijvoorbeeld de samenwerking met de Universiteit van Wageningen en de Rabobank te versterken. Op deze manier bekijkt FMO in alle sectoren hoe kennis kan worden gedeeld.

De heer **Kleiterp** vat de jaren 2009-2012 samen. De strategie is succesvol geïmplementeerd en ook de resultaten zijn goed geweest. Vooruitkijkend naar 2013 zijn er nog steeds positieve ontwikkelingen. De groeiverwachtingen zijn wereldwijd naar beneden bijgesteld, maar dan nog zijn de groeiverwachtingen tussen de 5 en de 8%. Twee bedreigingen zijn daarbij te onderkennen. Als de ontwikkelingen in de Eurozone erg negatief zouden uitpakken, zou dat een groot effect op de hele wereldmarkt kunnen hebben. China is een andere belangrijke factor, omdat veel goederen uit de opkomende landen naar China worden geëxporteerd.

De heer **Kleiterp** zegt dat hij het als een uitdaging ziet om de nieuwe strategie verder uit te werken en te implementeren. De heer **Kleiterp** dankt de aanwezigen voor hun aandacht.

De **voorzitter** bedankt de heer **Kleiterp** voor zijn presentatie en zegt dat er nu gelegenheid is tot het stellen van vragen en verzoekt deze te beperken tot het jaarverslag en de presentatie.

De heer **Smits** (Ministerie van Financiën) feliciteert de directie en de hele onderneming met het uitstekende resultaat. Het resultaat van de toename van 50% van de winst is een bijzondere prestatie, zeker tegen de achtergrond van de wereldwijde economische crisis en de situatie in de Eurozone. Verder is FMO er in geslaagd een groot deel van de investeringen in Lage Inkomenslanden te doen. De ontwikkelingsimpact, de EDIS score, is vrijwel gelijk gebleven, hetgeen de stelling ondersteunt dat het publieke belang en het financiële belang tegelijkertijd kunnen worden behartigd. Daarnaast laat FMO zien grote waarde te hechten aan milieu, sociale en governance richtlijnen, hetgeen ook tot uiting komt in de nieuwe strategie. Vanuit de rol van Financiën heeft de toename van de balans van FMO echter ook een keerzijde, gezien de risico's die daarmee gepaard kunnen gaan en met het oog op de garantie. Het Ministerie ondersteunt de strategie natuurlijk van harte, maar dit punt blijft het Ministerie wel graag met een kritisch oog volgen.

De heer **Smits** zegt dat hij alvast één vraag wil stellen en zijn andere vragen zal bewaren tot het volgende agendapunt. Financiers zijn in tijden van crisis niet erg gewillig kapitaal ter beschikking te stellen, hetgeen wellicht ook wel heeft bijgedragen aan het succes van FMO. Wanneer de economie herstelt, is het de vraag of FMO nog steeds voldoende interessante investeringen kan vinden of dat dat zou kunnen leiden tot een verkleining van de balans.

De heer **Kleiterp** antwoordt dat hij de neergaande markten nog niet heel veel tegenkomt in de markten waarop FMO werkzaam is en dat hij vooral groei ziet, hetgeen ook resulteert in een groeiende vraag. Daarnaast richt FMO zich op duurzaamheid, waar ook veel groei in zit; de vraag naar duurzame energie neemt bijvoorbeeld toe. Tegelijkertijd zijn internationale banken zich steeds verder aan het terugtrekken, waardoor lange termijn financiering erg schaars wordt. Op korte termijn verwacht de heer **Kleiterp** niet dat dit een impact zal hebben op het groeipad van FMO.

De heer **Blekxtoon** geeft de complimenten voor het jaarverslag en het behaalde resultaat. De heer **Blekxtoon** heeft de volgende vragen:

1. De heer **Blekxtoon** zegt te kunnen vaststellen dat FMO zich een enterprenurial development bank noemt en dat er in het Bestuur en de Raad van Commissarissen slechts welgeteld één voormalig ondernemer zit en vraagt of dit niet wat weinig is met het oog op het type bank.
2. De heer **Blekxtoon** vraagt in hoeverre de 55 landen waarop FMO zich gaat richten in lijn zijn met de ontwikkelingen op het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
3. Tot slot vraagt de heer **Blekxtoon** wat FMO met PUM¹ doet.

De **voorzitter** antwoordt dat het profiel van de Raad van Commissarissen aan vele vereisten moet voldoen, zoals bancaire ervaring en bepaalde maatschappelijke ervaring en in het geval van FMO ook deskundigheid op het gebied van duurzaamheid. De **voorzitter** zegt dat hij de opmerking ter harte neemt.

De heer **Kleiterp** antwoordt op de tweede vraag van de heer **Blekxtoon**, dat FMO ernaar streeft 35% van haar nieuwe investeringen in de 55 armste landen te doen en dat die landen in grote mate overeen komen met de landen op de lijst die de Minister naar de Kamer heeft gestuurd.

¹ PUM Netherlands senior experts is een non-profit organisatie die bedrijven uit ontwikkelingslanden en opkomende markten adviseert die geen commerciële consultancy kunnen betalen.

Voor FMO geldt op basis van de Overeenkomst met de Staat dat FMO ten minste 70% in Low en Low Middle Income Countries investeert en maximaal 30% in Upper Middle Income Countries. Verder zijn er de specifieke afspraken voor de fondsen die met het Ministerie worden gemaakt.

De heer **Rigterink** zegt dat hij de vraag over PUM zal proberen te beantwoorden. Een aantal maanden geleden heeft een eerste kick off meeting plaatsgevonden met de heer Thijs van Praag. Daarin is besproken dat FMO en PUM de samenwerkingen zullen intensiveren, ook omdat Capacity Development technical assistance belangrijk is voor FMO's klanten. Specifiek zal dit gebeuren voor de financiële sector in een aantal Afrikaanse landen.

De heer **Schrijver** (Atradius Credit Insurance N.V.) geeft ook de complimenten voor het uitstekende resultaat. De heer **Schrijver** heeft een aantal vragen:

1. Van Housing is afscheid genomen. In 2011 stond nog een bedrag van bijna € 0,5 miljard in de boeken en in 2012 staat de portefeuille op nul. De vraag is hoe dit bedrag in zo een korte tijd is afgebouwd.
2. De voorzieningen zijn sinds 2008 kleiner geworden. De vraag is op welke landen en sectoren dit bedrag betrekking heeft.
3. De vraag is of het is aan te geven wat de trend gaat worden met betrekking tot lokale valuta financieringen.
4. De heer **Schrijver** zegt dat hij bij de directie van IFC geweest en heeft o.a. de Executive Vice President, Mr. Cai, gesproken. De heer Cai liet weten een draai te gaan maken met de aanpak van hun beleid. Een nieuwe tendens is een intensieve publiek-private samenwerking. De vraag is of deze tendens ook bij FMO is waar te nemen.

De **voorzitter** vraagt begrip voor een beknopte beantwoording van deze vragen.

De heer **Kleiterp** legt uit -betreffende vraag 1- dat de Housing portefeuille voor een deel is geïntegreerd in kredietlijnen voor banken die Housing hebben gefinancierd en een deel is geïntegreerd in de andere focussectoren. Verder hebben een aantal afboekingen op de portefeuille plaatsgevonden.

De heer **Kleiterp** vervolgt met vraag 4. De heer **Kleiterp** zegt dat hij deze vraag niet helemaal kan plaatsen, omdat IFC zich geheel richt op de private sector. FMO is een publiek-private samenwerking, die zich richt op de private sector en zal dat ook blijven doen.

De heer **Pijl** antwoordt op vraag 2. De belangrijkste landen zijn gelegen in Oost-Europa, met name de Oekraïne, welk land hard is getroffen. Voor wat betreft de sectoren is toch de Housing sector een belangrijke factor is geweest en daarnaast zijn de voorzieningen redelijk verspreid over de verschillende sectoren, waarbij de voorzieningen minder zijn in de focussectoren dan in de niet-focussectoren.

De heer **Rigterink** neemt vraag 3 voor zijn rekening. Local Currency financieringen zijn een belangrijk topic. FMO is founding father geweest van TCX (The Currency Exchange Fund), dat nu 5 jaar bestaat. In de praktijk is de laatste jaren de vraag relatief beperkt geweest, door externe factoren zoals in het bijzonder de lage rentevoet in USD en de hoge basisrente in een aantal andere landen waar FMO actief is. Desalniettemin hebben vele multilaterals en ontwikkelingsbanken gemeend dat dit gezien het feit dat bedrijven en banken in ontwikkelingslanden een ongedekt valuta risico lopen bij het aangaan van een financiering in USD, een niet langer aanvaardbare situatie is waar meer aan gedaan moet worden. Een aantal weken geleden zijn bestuurders van o.a. EBRD, IFC, Asian Development Bank en de Inter-American Development Bank, samengekomen in Washington. De heer **Rigterink** zegt dat hij daar Europese ontwikkelingsbanken heeft vertegenwoordigd (geassocieerd in de EDFI, European Development Financial Institutions). Besproken is om voor de komende maanden en jaren concrete initiatieven in een aantal landen te ontwikkelen.

De heer **Dekker** (gevolmachtigde van de heer **Bakker**) heeft twee vragen:

1. Betreffende pagina 36, hier wordt iets gezegd over roof based solar panels. De vraag is of daar toch de ontwikkelingen in de huizenbouw in het oog worden gehouden en of deze activiteiten zijn te integreren.
2. Betreffende pagina's 28 en 29. In 2011/2012 is een forse groei van de equity waar te nemen en enige afname van de mezzanine. De vraag is of daar doelstellingen of randvoorwaarden voor zijn. Aan de kerngetallen is te zien dat de equity net iets meer dan de helft van het eigen vermogen van FMO uitmaakt. De vraag is of dit een bottleneck kan zijn.

De heer **Rigterink** antwoordt op vraag 1, dat dit onafhankelijk van housing moet worden gezien. Voor wat betreft vraag 2, zegt de heer **Rigterink** dat de private equity investeringen uiteraard moeten voldoen aan FMO's risk&return criteria. Maar belangrijker is dat FMO een interne benchmark heeft, inhoudende dat de private equity portfolio niet boven een bepaald percentage van FMO's eigen equity mag uitkomen. De **voorzitter** constateert dat de door de heer Dekker gelegde link dus klopt. De heer **Rigterink** beaamt dit, maar voegt hieraan toe dat deze grens ruimer dan 50% is.

De **voorzitter** constateert dat er geen verdere vragen meer zijn en vervolgt met agendapunt 3.

3. Vaststelling van de jaarrekening 2012

De **voorzitter** zegt dat de jaarrekening zoals gebruikelijk wordt opgesteld door de directie en vervolgens wordt gecontroleerd door de externe accountant, KPMG. De jaarrekening is ondertekend door zowel het Bestuur als de Raad van Commissarissen. Vragen kunnen worden gesteld aan het Bestuur en aan de externe accountant, zulks via hem als voorzitter.

De heer **Smits** (Ministerie van Financiën) heeft de volgende vragen:

1. De Non Performing Loans zijn ongeveer op hetzelfde niveau gebleven. Uit het jaarverslag blijkt dat de counterparty credit ratio wel iets is verslechterd. Dat leidt tot de vraag of er op termijn toch een verslechtering van de leningen portefeuille is te verwachten.
2. De tweede vraag gaat over de vrijval van een gedeelte van de voorzieningen voor slechte leningen. Op pagina 98 in het jaarverslag blijkt dat € 32 miljoen is vrijgevallen, welk resultaat echter niet is terug te zien in de resultaten rekening. De vraag is hoe dit komt.
3. Kunnen er op enige termijn kopers worden gevonden voor een gedeelte van de equity portefeuille, zodat een gedeelte van de boekwinst zich daadwerkelijk kan materialiseren?

De heer **Pijl** antwoordt -betreffende vraag 1- dat de lichte verschuiving in de counter party credit rating van FMO vooral te maken heeft met het feit dat FMO meer project financieringen is gaan doen, die over het algemeen een hele lange looptijd hebben en vaak een redelijk hoog risico profiel. Het gaat echter niet alleen over de kwaliteit van de portefeuille in de zin van de counter party rating. De rating geeft de kans aan dat er een betalingsachterstand zal ontstaan. Daarnaast is de Loss Given Default van belang, die aangeeft dat als een bedrijf in de problemen komt, welk deel verloren gaat en voor welk deel er een recovery plaatsvindt, waarbij het geld alsnog terugkomt. Bijvoorbeeld bij energie project financieringen is de recovery rate in het algemeen vrij hoog en dat compenseert de wat lagere counterparty credit rating tot op zekere hoogte.

De heer **Pijl** antwoordt op vraag 2 dat de vrijval van de IBNR niet heel erg zichtbaar is, omdat als de oude methode was gehanteerd, er € 36 miljoen aan toevoeging aan de IBNR geweest zou zijn. Maar doordat formule in de loop van het jaar is aangepast, is de netto toevoeging uiteindelijk € 4 miljoen geweest. Doordat dit in de loop van het jaar heeft plaatsgevonden, is dit niet als een release te zien.

De heer **Rigterink** reageert op vraag 3. Een belangrijk gedeelte van de significant fair market value betreft de investeringen in fondsen. FMO heeft geen directe controle op de exits van deze fondsen en daarom is het moeilijk te voorspellen wanneer deze winsten zich zullen materialiseren.

De **voorzitter** vraagt of er nog andere vragen zijn over de jaarrekening en constateert dat dit niet het geval is. De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met het voorstel om de jaarrekening 2012 vast te stellen. De **voorzitter** constateert dat de vergadering instemt met dit voorstel, waarmee de jaarrekening 2012 is vastgesteld.

4. Het reserverings- en dividend beleid

De **voorzitter** zegt dat dit jaar een wijziging van het reserverings- en dividendbeleid wordt voorgesteld. Daarover dient zodadelijk te worden besloten.

De **voorzitter** legt uit dat het tot nu toe geldende beleid is vastgesteld in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 18 mei 2005 en is samengevat in de toegezonden geannoteerde agenda.

Op basis van de Overeenkomst met de Staat uit 1998 reserveert FMO jaarlijks een groot deel van de jaarwinst ten behoeve van de Contractueel Verplichte Reserve. De winst die overblijft, is de resterende winst en daaruit kunnen dividend uitkeringen worden gedaan. Het beleid is dat 30% - 50% van de uitkeerbare winst wordt uitgekeerd in de vorm van dividend. Voor zover deze uitkeerbare jaarwinst niet als dividend wordt uitgekeerd, wordt deze toegevoegd aan de Overige Reserves. Het beleid is het dividend elk jaar kleine verhoging te laten vertonen en op die manier stabiliteit te creëren.

Bij de AVA van vorig jaar heeft de Staat echter aangegeven minder behoefte te hebben aan deze stabiliteit en van mening te zijn dat binnen de huidige uitkeerbare winstformule van ongeveer 5% van de jaarwinst, de hele voor uitkering vatbare winst zou kunnen worden uitgekeerd, door de pay-out ratio op 100% te stellen. De Voorzitter zegt dat de Staat daarmee de grotere volatiliteit in de uitkeringen accepteert.

FMO heeft bekeken wat de consequenties zijn van het verhogen van de pay-out ratio tot 100% van de uitkeerbare winst. Dit komt dus neer op een uitkering van ongeveer 5% van de jaarwinst. Na uitvoerige studies is de uitkomst dat onder gelijke omstandigheden dit geen materiële impact heeft op de kapitaalsratio's van FMO. Daarom stelt de Raad van Commissarissen voor deze verhoging door te voeren. Hierbij wordt wel aangetekend dat ieder jaar moet worden beoordeeld of de uitkering past binnen het kapitaalmanagement beleid van FMO. Bijvoorbeeld in geval van verslechterende economische omstandigheden zal moeten kunnen worden besloten geen dividend uit te keren. Het streven zal echter zijn te komen tot een uitkering van 100% van de voor uitkering beschikbare winst.

De **voorzitter** vraagt wie hij over dit voorstel het woord mag geven.

De heer **Ruijs** (vertegenwoordiger van Zero Kap) merkt op dat de **voorzitter** zei dat een deel van de jaarwinst wordt toegevoegd aan de Contractueel Verplichte Reserve, maar dat niet is toegelicht welk percentage dat dit betreft.

De Voorzitter zegt dat hij de vraag volledig begrijpt en dat hij graag verwijst naar pagina 148 van het jaarverslag onder "other information", maar dat hij ook het woord wil geven aan de directie.

De heer **Pijl** legt uit dat de achtergrond van de winstverdeling is terug te voeren op de Overeenkomst met de Staat. FMO heeft een bijzondere kapitaalstructuur met een beperkt gestort aandelenkapitaal van € 9 miljoen en een eigen vermogen van op dit moment meer dan € 1,8 miljard. Het belangrijkste kapitaal waarmee FMO in de negentiger jaren verzelfstandigd is, is met name het Ontwikkelingsfonds, dat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken is gekomen. Bij het vaststellen van de Overeenkomst is gezegd dat het niet fair zou zijn als de winst op basis van het aandelenkapitaal zou worden verdeeld. Daarom is de Contractuele Reserve ingesteld. De achtergrond daarvan is ook dat een groot deel van de winst in feite dus ingehouden wordt voor de toekomstige groei van FMO. De heer **Pijl** zegt dat hij hoopt dat dat de vraag enigszins beantwoordt.

De heer **Pijl** voegt daar op verzoek van de heer **Ruijs** iets over de berekening aan toe. De berekening heeft te maken met de samenstelling van het Eigen Vermogen. In de teller geven het Ontwikkelingsfonds en de Contractuele Reserve de belangrijkste weging, welke wordt gedeeld door de noemer, die het totale Eigen Vermogen weergeeft. Gemiddeld genomen resulteert dit in een toevoeging van 95% aan de Contractuele Reserve. De winstverdeling vindt dus niet naar rato van het aandelenkapitaal plaats, maar naar rato van het ter beschikking gestelde vermogen.

De **voorzitter** voegt hieraan toe dat het ingewikkeld is, maar dat een en ander elk jaar nauwkeurig door de accountant wordt gecontroleerd.

De heer **Smits** zegt dat de Staat blij is dat er een voorstel is gevonden dat tegemoet komt aan de vraag van de Staat van vorig jaar en waarmee de ambities uit de strategie nog steeds gerealiseerd kunnen worden. De heer **Smits** spreekt hiervoor zijn dank uit.

De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met het voorgestelde reserverings- en dividend beleid en constateert dat dit het geval is, waarmee het reserverings- en dividend beleid is gewijzigd zoals voorgesteld.

5. Vaststelling van de winstbestemming en het dividend

De Voorzitter stelt dat met het besluit op het vorige punt, kan worden overgegaan tot het vaststellen van de winstbestemming en het dividend.

Verwezen wordt naar pagina 67 van het Jaarverslag en de notitie die met de stukken voor de vergadering is meegestuurd. Er is over het boekjaar 2012 een nettowinst na belastingen van € 145,9 miljoen behaald. Volgens de overeenkomst met de Staat dient een bedrag van € 139,2 miljoen aan de Contractueel Verplichte Reserve te worden toegevoegd. Het uitkeerbare deel van de nettowinst bedraagt derhalve € 6,7 miljoen.

Gezien het nieuwe reserverings- en dividendbeleid dat zojuist is goedgekeurd, wordt voorgesteld het voor het uitkeerbare deel van de winst van afgerond € 6,7 miljoen geheel uit te keren. Het dividend per aandeel komt daarmee uit op € 16,81.

De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met het voorstel om een bedrag van € 16,81 per aandeel, aldus afgerond € 6,7 miljoen als dividend uit te keren.

De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering met dit voorstel instemt.

De **voorzitter** vraagt of de aanwezigen zo vriendelijk willen zijn het IBAN rekeningnummer dat is vermeld op het toegezonden antwoordformulier te controleren. Het dividend zal voortaan naar dit rekeningnummer worden overgemaakt, tenzij men anders aangeeft aan mevrouw Oosterbaan.

6. Verlening van kwijting aan de directie voor het gevoerde bestuur over het jaar 2012

De **voorzitter** zegt dat wordt voorgesteld kwijting te verlenen aan de directie voor haar bestuur in het jaar 2012.

De **voorzitter** vraagt wie hij hierover het woord mag geven.

De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met dit voorstel.

De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering met dit voorstel instemt en dankt de vergadering namens de directie voor het in hen gestelde vertrouwen.

7. Verlening van kwijting aan de Commissarissen voor het gehouden toezicht over het jaar 2012

De **voorzitter** zegt dat wordt voorgesteld kwijting te verlenen aan de Commissarissen voor het gehouden toezicht in het jaar 2012.

De **voorzitter** vraagt wie hij hierover het woord mag geven.

De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met dit voorstel.

De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering met dit voorstel instemt en dankt de vergadering namens de Raad van Commissarissen voor het vertrouwen.

8. Samenstelling Raad van Commissarissen

De **voorzitter** merkt op dat dit agendapunt dit jaar alleen de herbenoeming van de heer Bert Bruggink betreft. De Raad van Commissarissen draagt hem - op advies van de Commissie voor Selectie, Benoemingen en Beloningen - voor ter herbenoeming. De heer Bruggink is voorzitter van de Audit and Risk Committee en heeft de afgelopen jaren goede invulling gegeven aan het gedeelte van het profiel van de Raad van Commissarissen betreffende: "hoogwaardige financiële en economische deskundigheid, kennis op het gebied van risico beheer", "opgedaan bij een grote rechtspersoon" en "hoogwaardige bancaire deskundigheid". De heer Bruggink is geen aandeelhouder van FMO. De Nederlandsche Bank heeft inmiddels ingestemd met zijn voorgenomen herbenoeming. De voorgenomen herbenoeming is bekend gemaakt aan de Ondernemingsraad, zoals de statuten verlangen.

De heer **Smit** vertelt dat het Ministerie een hernieuwd kennismakingsgesprek heeft gehad met de heer Bruggink, dat naar tevredenheid van het Ministerie is verlopen. Het Ministerie ondersteunt zijn herbenoeming van harte.

De **voorzitter** vraagt of, na deze aanbeveling, de vergadering kan instemmen met de herbenoeming van de heer Bruggink als commissaris van FMO per het moment direct na het sluiten van deze vergadering. De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering akkoord gaat met dit voorstel.

9. Samenstelling directie

De **voorzitter** merkt op dat het de herbenoeming van de heer Nico Pijl betreft. Ter informatie meldt de **voorzitter** dat de Raad van Commissarissen het orgaan is dat de directeuren benoemt. Volgens de statuten moet de AVA worden kennis gegeven van voorgenomen benoemingen van directeuren. Vandaar dat de herbenoeming ter informatie op de agenda staat.

De Raad van Commissarissen is voornemens de heer Pijl te herbenoemen als bestuurder en Chief Risk & Finance Officer van FMO, zulks per 1 juni van dit jaar, voor de duur van 4 jaar. Omdat alle leden van de Raad aanwezig zijn, is het de bedoeling de herbenoeming direct na het sluiten van deze vergadering te laten plaatsvinden. De Nederlandsche Bank heeft inmiddels ingestemd met zijn voorgenomen herbenoeming. De voorgenomen herbenoeming is ook voorgelegd aan de Ondernemingsraad, die positief heeft geadviseerd.

De **voorzitter** zegt dat hij nog met de vergadering wil delen dat Nico Pijl kort geleden aan de Raad en aan zijn collega bestuurders heeft aangegeven zijn komende termijn niet vol te maken en per het einde van dit jaar zijn functie te willen neerleggen.

De **voorzitter** zegt dat de Raad van Commissarissen dit uiteraard heel erg spijtig vindt, maar zijn besluit respecteert en er ook begrip voor heeft, ook gezien zijn leeftijd. De heer Pijl heeft zich immers maar liefst zo'n 27 jaar enorm voor FMO ingezet. Hij is bij FMO begonnen als Senior Investment Officer, verantwoordelijk voor Tanzania en Uganda. Door de jaren heen heeft hij de investeringen van diverse landen en later werelddelen onder zijn hoede gekregen. In 2001 trad hij toe tot het bestuur en in 2005 werd hij Chief Risk & Finance Officer.

De Raad van Commissarissen gaat uiteraard op zoek naar een geschikte opvolger. De Raad streeft ernaar een opvolger voor te stellen op een te houden Buitengewone Algemene Vergadering van Aandeelhouders in november of december van dit jaar.

De **voorzitter** vraagt wie hij hierover het woord mag geven.

Er zijn geen vragen en de **voorzitter** meldt dat de Raad van Commissarissen daarom direct na het sluiten van de vergadering zal overgaan tot het herbenoemen van de heer Pijl.

De **voorzitter** zegt dat hij enorm waardeert wat de heer Pijl voor FMO heeft gedaan en dat hij in veler ogen ook Mr. FMO is.

10. Benoeming KPMG als accountant voor het boekjaar 2013

De **voorzitter** zegt dat volgens artikel 21 van de statuten de Algemene Vergadering van Aandeelhouders de opdracht verleent aan de accountant om de jaarrekening te onderzoeken.

Voorgesteld wordt KPMG Accountants N.V. te benoemen tot accountant voor het jaar 2013, waaronder begrepen het onderzoek van de jaarrekening. De Audit and Risk Committee van de Raad van Commissarissen is erg tevreden over KPMG. Er is gesproken over het zetten van verdere stappen op het gebied van integrated reporting. De Raad is zich bewust van het feit dat in 2015 of 2016 gewisseld moet worden van accountant. Vooralsnog maakt FMO nog graag gebruik van de kennis en ervaring van KPMG.

De **voorzitter** vraagt wie hij hierover het woord mag geven.
De **voorzitter** vraagt of de vergadering kan instemmen met dit voorstel.
De **voorzitter** stelt vast dat de vergadering akkoord gaat met dit voorstel.

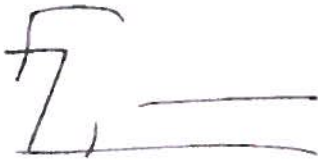
11. Rondvraag

De **voorzitter** meldt dat zowel de Leden van de Raad van Commissarissen als de directieleden vanochtend de zogenaamde bankiers-eed of belofte hebben afgelegd, zoals die is omschreven in de "Regeling eed of belofte financiële sector". Deze regeling is onlangs vastgesteld door de Minister van Financiën en geldt voor alle banken in Nederland. In feite betreft het de moreel-ethische verklaring die de directieleden al hebben ondertekend in het kader van de Code Banken - welke Code door de banken zelf in het leven is geroepen - en die nu wettelijk is verankerd, voor zowel beleidsbepalers als toezichhouders.

De **voorzitter** vraagt of iemand gebruik wil maken van de rondvraag.

De **voorzitter** stelt vast dat er geen verdere vragen en opmerkingen meer zijn en nodigt de aanwezigen uit voor het lunchbuffet.

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun aandacht en sluit de 42^e jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders van FMO.

Prof. dr. J.M.G. Frijs, voorzitter

Mw. mr. Catharina E.M. Oosterbaan, secretaris